

Mažoji architektūra kaip miestų rekreacinių želdynų socialinio gyvybingumo sąlyga

Jūratė Kamičaitytė – Virbašienė*¹, Rugilė Rimkevičiūtė², Laimutis Januškevičius³

*Kauno technologijos universitetas, Statybos ir architektūros fakultetas,
Architektūros ir kraštotvarkos katedra. Studentų g. 48, LT-51367 Kaunas. Tel. (8-37) 451546
El. paštas: jurate.kamicaityte@ktu.lt, rugilerim@gmail.com, laimis_jan@yahoo.com
(Gauta 2012 m. sausio mėn.; atiduota spaudai 2012 m. kovo mėn.; prieiga internete nuo 2012 m. balandžio 23 d.)*

Anotacija

Miestų rekreacinių želdynų mažosios architektūros objektai – pagrindinė jų socialinio gyvybingumo sąlyga, nes jie sąveikaudami su kitais aplinkos komponentais ir elementais žaliosiose erdvėse atlieka estetinę kompozicinę (želdyno erdvinės struktūros formavimo), ergonominę (želdyno pritaikymo įvairiai rekreacinei veiklai: pažintinei, pramoginei, sportinei ir kt.), vietos tapatumo sukūrimo ir išsaugojimo bei ekologinę aplinkosauginę funkcijas. Lietuvos miestų rekreaciniuose želdynuose mažosios architektūros objektų trūksta, jie prastai prižiūrimi ir nerenovuojami, nauji objektai – dažnai tipiniai, nevaisingai įvertinantys kontekstualumo ir savitumo aspektus, ekologinius reikalavimus. Straipsnio tikslas – palyginus Lietuvos ir užsienio žaliųjų viešųjų erdvių tvarkymo pavyzdžius bei įvertinus visuomenės poreikius, nustatyti miestų rekreacinių želdynų mažosios architektūros objektų projektavimo kriterijus, svarbius šių miesto erdvių socialiniam gyvybingumui – optimaliam naudojimui ir darniai erdvinei raiškai.

Reikšminiai žodžiai: parkas, rekreacinis želdynas, mažoji architektūra, socialinis gyvybingumas.

Abstract

Objects of small architecture in areas of urban recreational greenery are the main condition of their social viability. They interacting with other environmental components and elements of green spaces perform aesthetic compositional (formation of greenery spatial structure), ergonomic (adjusting of greenery for various recreational activities: cognitive, entertaining, sports and etc.), creation and protection of place identity and ecological functions. There is a lack of objects of small architecture in the areas of Lithuanian urban recreational greenery. They are poorly maintained and unrenovated. New objects are often standard, without taking into account aspects of contextuality and specificity, ecological requirements properly. The aim of the article is after comparison of management models of Lithuanian and foreign public green spaces and assessment of society needs to establish design criteria of objects of small architecture in urban recreational green spaces important to their social viability – optimal usage and harmonious spatial expression.

Key words: park, recreational greenery, small architecture, social viability.

Įvadas

Miestų rekreaciniai želdynai – tai parkai, skverai, miestų ir miestelių sodai, žaliosios jungtys, atliekančios ne tik aplinkosauginę, bet ir rekreacinę funkciją (dviračių takai, pėsčiųjų alėjos, bulvarai ir pan.) (LR Želdynų..., 2007). Tai miesto žaliosios erdvės, kurių apsauga ir gausinimas yra vienas iš svarbių miesto darnaus vystymosi kriterijų (Turner, 1996, 2003; Bučas, 2008, 2009; Europos urbanistikos..., 1993; Communication towards..., 2004). Jie svarbūs miestui socialiniu ir estetiniu (miesto gyventojų rekreacija, miesto įvaizdžio gerinimas, kompozicinės struktūros formavimas), ekonominiu (gretimų sklypų kainos didinimas) ir ekologiniu (svarbi miesto gamtinio karkaso dalis) požiūriais.

XX a. pab. Lietuvoje prasidėjus privatizacijos procesui, miesto rekreaciniai želdynai neteko socialinės reikšmės (Jakovlevas-Mateckis, 2006), nes miestų parkų ir kitų želdynų teritorija buvo deklaruojama kaip laisvas plotas ir dažnai užstatoma. Tokius pokyčius patyrė daug įvairiuose Lietuvos miestuose, miesteliuose ir net kaimo gyvenvietėse esančių rekreacinių želdynų: Santarvės parkas Akmenėje, Anykščių miesto parkas, Degaičių gyvenvietės naujasis parkas (Telšių raj.), Panemunės šilas, Kleboniškių miškas, Nemuno salos parkas Kaune ir kt. Šiandien ši klausimą bandoma spręsti įteisinant atskirųjų želdynų teritorijas (LR Želdynų..., 2007), kurios žymimos bendruosiuose ir specialiuosiuose planuose, ir tokiu būdu šioms teritorijoms suteikiant teisinę apsaugą bei išlaikant jų vientisumą. Nors tai didelis žingsnis į priekį, teisinė teritorijos apsauga dar

neužtikrina jos tinkamo tvarkymo ir naudojimo. Būtina suformuoti šių želdynų kadastrinius sklypus, rengti miestų parkų ir kitų rekreacinių želdynų tvarkymo ir renovacijos projektus, juos tinkamai prižiūrėti įvertinant skirtingus želdinių, reljefo, vandens telkinių ir statinių (mažosios architektūros objektų) tvarkymo principus, siekti rekreacinės veiklos įvairovės atsižvelgiant į lankytojų amžiaus grupes, poreikius, gyvenimo būdą ir kt. (Turner, 1996; Deveikis et al, 2009; Kamičaitytė-Virbašienė et al, 2010; Bell, 2008; Landscape..., 2001). Sprendžiant šias problemas mažosios architektūros objektai turėtų būti suvokiami kaip pagrindinė rekreacinių želdynų – viešųjų miesto erdvių socialinio gyvybingumo (naudojimo optimalumo (rekreacinės veiklos įvairovės ir dermės su želdyno kontekstine aplinka), savitos erdvinės raiškos sąlyga, nes jie sąveikaudami su kitais aplinkos komponentais ir elementais žaliosiose erdvėse atlieka estetinę kompozicinę (želdyno erdvinės struktūros formavimo), ergonominę (želdyno pritaikymo įvairiai rekreacinei veiklai: pažintinei, pramoginei, sportinei ir kt. rekreacijai), vietos tapatumo sukūrimo ir išsaugojimo, ekologinę aplinkosauginę funkcijas. Tačiau šioje srityje labai trūksta miestų želdynų bei jų mažosios architektūros objektų projektavimo patirties, kuri būtų įgijama projektuojant naujus ir renovuojant esamus miesto rekreacinius želdynus. Pavyzdžiui, nei vienam Kauno miesto parkui nėra parengtas renovacijos projektas. Šiuo metu renovuojama tik Čėčėnijos aikštė pagal arch. Š. Kiaunės projektą, o kitoms žaliosioms erdvėms tvarkyti skelbiami konkursai (2009 m. vyko Nemuno salos tvarkymo, šiais metais – Kauno piliavietės bei gretimų teritorijų sutvarkymo konkursas ir t. t.), kurių siūlomos idėjos, deja, dažniausiai taip ir lieka popieriuje. Šiuo požiūriu kur kas pažangesni yra mažesni miestai, pvz.: Alytus (Miesto sodo renovacija), Druskininkai (Druskonio ežero, Vijūnėlės tvenkinio, Gydyklų parkų renovacija), Utena (renovuoti Utenos Dauniškio ežero ir Vyžuonos parkai), Kupiškis (renovuotas Kupos slėnio parkas).

Įvertinant šias aplinkybes ir kylant poreikiui kurti miestų rekreacinių želdynų mažąją architektūrą laikantis darnumo principo su supančia aplinka bei atsižvelgiant į bendruomenės poreikius, būtų aktualu aptarti renovuotų ir prižiūrimų Lietuvos želdynų pavyzdžius bei palyginti jų mažosios architektūros objektus (atliekamų funkcijų įvairovės, fizinės būklės, meninio sprendimo ir kitais aspektais) su užsienio viešųjų erdvių tvarkymo patirtimi bei išsiaiškinti visuomenės požiūrį į miestų parkų, kaip svarbiausių miestų rekreacinių želdynų sistemos dedamųjų, mažosios architektūros objektus. *Straipsnio tikslas* – nustatyti miestų rekreacinių želdynų mažosios architektūros objektų projektavimo kriterijus, svarbius šių miesto erdvių socialiniam gyvybingumui – optimaliam naudojimui ir darniai erdvinei raiškai.

Tyrimų metodai

Atliekant tyrimus vietose buvo taikomi analitinio stebėjimo ir fotofiksacijos metodai. Visuomenės (nespecialistų) nuomonė apie miestų žaliųjų rekreacinių erdvių mažąją architektūrą buvo tiriama naudojant sociologinės apklausos metodą. Gauti tyrimų rezultatai nagrinėjami naudojant lyginamosios, grafinės ir aprašomosios analizės bei statistinius metodus.

Tyrimų vietose metu buvo fiksuojami tokie miestų parkų ir kitų rekreacinių želdynų bei jų mažosios architektūros objektų duomenys: *želdyno* vieta mieste, plotas, paskirtis, plano sandara, pagrindinių gamtinių komponentų (reljefo, želdinių, vandens telkinių) savybės, lemiančios mažosios architektūros objektų lokalizaciją, nomenklatūrą, kiekį, funkcinę grupę; *mažosios architektūros* objektų fizinė būklė (gera, vidutinė, bloga), sudėtis, kiekis, medžiagos, spalvos, formos, atliekamos funkcijos (estetinė, ergonominė, ekologinė, vietos tapatumo išsaugojimo).

Visuomenės apklausa buvo siekiama išsiaiškinti mažosios architektūros objektų kiekio ir sudėties rodiklius skirtinguose miestų parkuose, galimas funkcijas, projektavimo reikalavimus ir kt.

Miestų rekreaciniai želdynai ir jų mažosios architektūros objektai tyrimams vietose buvo atrenkami atsižvelgiant į šiuos atrankos kriterijus: želdyno sukūrimo laikmetį (pokario laikotarpis), vietą mieste (miesto centras, vidiniai gyvenamieji rajonai), želdynų ir jų mažosios architektūros objektų būklę (želdynai prižiūrimi arba renovuoti, rekonstruoti, naujai įrengti), nomenklatūros

kompleksiškumą, kiekį ir lokalizaciją. Tokiu būdu iš Lietuvoje esančių parkų ir kitų žaliųjų viešųjų erdvių tyrimams vietoje buvo pasirinkti *Utenos Dauniškio ežero parkas* (įkūrimo metai 2004–2009), *Alytaus Jaunimo parkas* (įkurtas pokario metais ir neblogai prižiūrimas, įdomus meninių akcentų – modernių skulptūrų gausa), *Druskininkų Druskonio ežero parkas* (įkūrimo metai 1972–1975, renovuojamas) bei *sveikatingumo ir poilsio centro Druskininkuose „Grand SPA Lietuva“ sklypo želdynas* (įkūrimo metai 2009). Užsienyje buvo aplankytos ir įvertintos *Hafen miesto (Hamburgas, Vokietija) žaliosios viešosios erdvės* (Vasco da Gama aikštė-skveras, Magellan'o ir Marco Polo terasos, Dalmannkai promenada).

Tyrimų rezultatai

Mažosios architektūros objektai tirtų Lietuvos miestų parkų ir kitų rekreacinių želdynų erdvėse. *Dauniškio ežero parkas*, esantis Utenos miesto centrinėje dalyje, atlieka aktyvaus ir ramaus poilsio, pažintinės, kultūrinės rekreacijos funkcijas, neseniai įrengtas (2004–2009 m.) ir rūpestingai tvarkomas (projekto autoriai – Euchrida ir Vytautas Sipavičiai). Parką supa gyvenamieji daugiabučių ir individualių namų rajonai. Plotas – 11 ha (vidutinio dydžio). Parkas – peizažinio plano, kurio formą lemia viso parko kompozicijos centras, t. y. Dauniškio ežeras. Parko teritorijos aktyvaus poilsio zoną sudaro paplūdimys su tinklinio ir dvejomis vaikų žaidimo aikštelėmis, kuriose išdėstyti tipiniai vaikų žaidimo įrenginiai (šią zoną nuo gyvenamųjų rajonų skiria pušynas), bei šiaurinėje parko dalyje esanti riedlenčių aikštelė. Parke yra miesto renginių erdvė bei augalijos ir gyvūnijos pažinimo zona, apimanti pelkingą teritoriją. Šias zonas sujungia gera susisiekimo – pėsčiųjų takų – infrastruktūra. Takams naudojamos skirtingos medžiagos atsižvelgiant į tako svarbą ir vietą parko teritorijoje: betoninės trinkelės, akmuo, medis (drebuliniai takai per pelkę). Įrengtos poilsio aikštelės su tipiniais suolais ir šiukšlių dėžėmis. Greta takų išdėstyti šviestuvai. Prie vieno iš pagrindinių takų įrengtas modernios konstrukcijos viešasis tualetas. Parko mažosios architektūros objektai atlieka šias funkcijas: ergonominę (parko teritorijos pritaikymas naudojimui: pasivaikščiojimams, žaidimams, sportui, pažinimui, renginiams ir kt.), estetinę kompozicinę (formuoja kompozicines ašis, yra stilistiškai vientisi), ekologinę (naudojamos vietinės medžiagos, vadovaujamosi sveiko parko koncepcijos principu: „išgrįsti mažiau“) (Lentelė).

Apibendrinant surinktus duomenis apie šį parką ir jo mažosios architektūros objektus, galima teigti, kad trūksta meninių akcentų, kurie galėtų būti lokalių parko erdvių kompoziciniais centrais, vizualinės informacijos sistemos elementų (informaciniai stendai, informacinės ir nukreipiančiosios rodyklės ir pan.), galėtų būti daugiau įrengta gyvūnų ekskrementų dėžių arba tam tikslui skirta zona ir pan. Mažosios architektūros objektai nepakankamai išryškina vietos tapatumo bruožus (Lentelė). Projekto autorės teigimu, yra nukrypta nuo projekto – įvesta raudonų trinkelėlių danga, kuri yra nepriimtina, nes mažosios architektūros objektai turi „jautriai prieiti prie gamtos“, nekonkuruoti su ja panaudojant natūralias medžiagas, spalvas (1 a pav.).

Išraiškingo reljefo peizažinio plano gerai prižiūrimas *Alytaus Jaunimo parkas*, įkurtas 1982 metais 36,6 ha plote (projekto autoriai V. Jodelė, A. Gercienė, S. Vaičaitytė) šiaurės vakarinėje miesto dalyje. Šio parko ir jo mažosios architektūros kontekstinė aplinka – pietinėje ir pietrytinėje dalyje Alytaus miesto sporto rūmai bei poliklinika, o vakaruose ir rytuose – daugiabučių gyvenamųjų namų kvartalai. Rytinėje parko dalyje bendrą jo vaizdą labai pagyvina gili griova, per kurią link gyvenamųjų namų veda betoninės konstrukcijos pėsčiųjų tiltas. Dalį parko teritorijos, apie 14 ha, užima natūraliai augančios pušų grupės. Likusi teritorija apželdinta, formuojant atviras ir pusiau atviras erdves. Jose gausu mažosios architektūros objektų: tipinių vaikų žaidimų aikštelių su vaikų žaidimo įrengimais, yra kelios šachmatų aikštelės, gausu moderniojo meno skulptūrų iš metalo ir pan. Vaida Džervienė teigia, kad šis metalo ir plastikos skulptūrų ansamblis vienintelis Lietuvoje, turintis tiek dekoratyvinę, tiek funkcionalią paskirtis (2011). Jis buvo sukurtas vadovaujant skulptoriams N. Nasvyčiui ir A. Stankevičiui 1984 metais (1 b pav.).

Lentelė. Kai kurių Lietuvos miestų rekreacinių želdynų ir Hafen miesto (Vokietija) viešųjų erdvių mažosios architektūros objektų būklės, sudėties, kiekio, stilistinių bruožų ir atliekamų funkcijų palyginimas

Table. Comparison of state, constitution, quantity, stylistic features and functions of objects of small architecture in areas of analyzed Lithuanian recreational greenery and public spaces of HafenCity

Eil. Nr. No.	Parkai ir kitos viešosios erdvės <i>Parks and other public spaces</i>	Mažosios architektūros objektų <i>Objects of small architecture</i>									
		Fizinė būklė <i>Physical state</i>	Sudėtis <i>Constitution</i>	Kiekis <i>Quantity</i>	Medžiagos <i>Materials</i>	Spalvos <i>Colours</i>	Formos <i>Forms</i>	Atliekamos funkcijos * <i>Functions *</i>			
								er	es	ek	ta
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Lietuva											
1.	Dauniškio ežero parkas , Utena	gera	nėra pavėsinių, paviljonų, meninių akcentų	trūksta dėžių gyvūnų ekskrementams, lauko baldų (suolų), informacinės sistemos elementų	betonas, akmuo, medis, metalas	monochrominės arba naudojama keletas pastelinių spalvų, išskyrus žaidimų įrenginius	geometrinės, išskyrus takus	+/-	+	+	+/-
2.	Jaunimo parkas , Alytus	vidutinė	nėra dekoratyvinių vandens telkinių, paviljonų, pavėsinių	trūksta šviestuvų, šiukšliadėžių, lauko baldų, informacinės sistemos elementų	asfaltas, betonas, akmuo, medis, metalas	spalviniam sprendimui naudojama keletas pastelinių spalvų (pilka, pilkšvai žalia), išskyrus meninius akcentus (skulptūras) ir žaidimų įrenginius	geometrinės, išskyrus takus	+/-	+/-	+/-	+
3.	Druskonio ežero parkas , Druskininkai	gera	nėra prekybinių paviljonų, pavėsinių, informacinių stendų	trūksta lauko baldų, informacinės sistemos elementų (ženklų, rodyklių)	asfaltas, rieduliai, betonas, medis, metalas	spalviniam sprendimui naudojama keletas pastelinių spalvų (pilkšva, rausva, balta), išskyrus suolus, kurie yra tamsiai rudi, ir skulptūras	geometrinės, išskyrus takus, meninius akcentus ir tvenkinių krantų tvirtinimo elementus	+/-	+/-	+/-	+

Lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4.	„Grand SPA Lietuva“ sklypo želdynas, Druskininkai	gera	optimali	trūksta meninių akcentų rekreacinėje zonoje	betonas, klinkeris, metalas, medis, akmuo, stiklas	spalviniam sprendimui naudojama keletas pastelinių spalvų (pilkšva, gelsva, rausva), išskyrus suolus, kurie yra juodi ir tamsiai rudi, juodai baltas lauko šachmatų figūras bei žalsvo stiklo paviljonus – patekimas į požeminę mašinų stovėjimo aikštelę	plastiškos, geometrinės	+	+	+	+
Hafen miestas (Hamburgas, Vokietija)											
5.	Vasco da Gama aikštė	gera	optimali	objektų netrūksta	betonas, plytų mūras, metalas, skalda	spalviniam sprendimui naudojama keletas pastelinių spalvų, išskyrus krantinės apsaugines sienas, grindinio dekorą, informacijos paviljoną ir ryškiai oranžinį apžvalgos bokštą	plastiškos, geometrinės	+	+	+	+
6.	Magellan'o terasos	gera	optimali	objektų netrūksta	betonas, klinkeris, plytų mūras, metalas, stiklas		geometrinės	+	+	+	+
7.	Marco Polo terasos	gera	optimali	objektų netrūksta	betonas, medis, metalas, skalda		plastiškos, geometrinės	+	+	+	+
8.	Dalmanckai promenada	gera	optimali	objektų netrūksta	betonas, plytų mūras, akmuo, metalas		plastiškos	+	+	+	+

*Santrumpų ir jų reikšmių paaiškinimai: **er** – ergonominė funkcija, **es** – estetinė funkcija, **ek** – ekologinė funkcija, **ta** – tapatumo sukūrimo ir išsaugojimo funkcija; + - tenkina funkcinius reikalavimus, +/- - vidutiniškai tenkina funkcinius reikalavimus, - - netenkina funkcinių reikalavimų.

*Explanation of abbreviations and their meanings: **er** – ergonomic function, **es** – aesthetic function, **ek** – ecologic function, **ta** – function of creation and protection of place identity; + - meet functional requirements, +/- - moderately meet functional requirements, - - do not meet functional requirements.

Parkas pritaikytas aktyviai ir pasyviai rekreacijai, vaikų žaidimams, masiniams kultūriniais renginiams. Tiek aktyvaus, tiek ramaus poilsio rekreacines zonas sujungia įrengta patogi (trijose vietose jungiasi su miesto dviračių takų tinklais), pakankamai gerai apšviesta tranzitinė takų sistema, greta takų išdėstytos atokvėpio vietos su tipiniais suolais ir šiukšliadėžėmis, šalia takų atskirose vietose įrengti aktyviam poilsiui skirti sportiniai įrengimai. Šiaurinėje dalyje, netoli šlaito vasaros estrados teritorija naudojama kaip riedutininkų aikštelė, yra apleista atrakcionų aikštelė, kurioje šiais metais atidaryta kavinė su estrada. Parko mažosios architektūros objektai atlieka šias funkcijas: ergonominę (parko teritorijos pritaikymas naudojimui: pasivaikščiavimams, žaidimams, sportui, renginiams), estetinę kompozicinę (skulptūros formuoja parko erdvių vizualinius akcentus), ekologinę (taikoma sveiko parko koncepcija: mažiau grindžiama, lauko baldai (suolai) išdėstomi ant vejos greta parko takų, naudojamos vietinės medžiagos, išskyrus asfaltą) bei vietos tapatumo sukūrimo (unikalus modernių skulptūrų ansamblis, kurio sprendiniuose ieškoma tradicijų ir šiuolaikiškumo dermės, pvz.: „parko vartų“ autorius V. Narutis naudoja šiuolaikišką medžiagą – betoną, interpretuodamas kaimo trobesių statybos tradiciją namus puošti stilizuotomis žirgų galvomis) (Lentelė).

Apibendrinant surinktus duomenis apie šį parką ir jo mažosios architektūros objektus, galima teigti, kad mažosios architektūros objektams visgi trūksta individualumo (tipiniai lauko baldai, žaidimų įrenginiai ir kt. (1 c pav.)), kontekstualumo ir stilistinio vientisumo – dalis mažosios architektūros objektų atnaujinta, ir jų meninis sprendimas skiriasi nuo esamų, kuriuos būtina renovuoti, trūksta vieningo spalvinio sprendimo. Kai kuriose parko teritorijose nepakanka mažosios architektūros objektų, dėl šios priežasties parko teritorijoje nevengiama šiukšlinti. Reikėtų paanalizuoti, koks galėtų būti objektų komponavimas, nes, pavyzdžiui, tipiniai mažosios architektūros objektai (vaikų žaidimo aikštelės įrenginiai) užgožia (gausumu, spalvingumu) vieną iš moderniojo meno skulptūrų – „Vandens malūną“, sukurtą Benjamino Narbuto (1 d pav.). Ši skulptūra turėtų atlikti vizualinės erdvės akcento vaidmenį, todėl žaidimų įrenginiai erdvėje turėtų būti išdėstomi taip, kad būtų užtikrinamas geras skulptūros apžvelgiamumas.

Peizažinio plano *Druskonio ežero parkas* (plotas 6 ha) buvo įkurtas 1972–1975 m. Druskininkų miesto centrinėje dalyje. Puikų natūralų foną tiek Druskonio ežero, tiek Vijūnėlės tvenkinio parkams, sudarantiems vientisą kraštovaizdžio kompleksą, formuoja šalia besišliejantis brandus pušynas. Didžiausia parko puošmena – po visą teritoriją išsibarstę seni, galingi klevai, liepos, beržai ir ąžuolai bei vaizdingas ir jaukus Druskonio ežeras su gana įspūdingu techniniu vandens įrenginiu – trykstančiu fontanu. Tai ramaus poilsio zona. Aplink ežerą esantys pėsčiųjų takai šiuo metu rekonstruojami, atskiriamos pėsčiųjų ir dviratininkų tako zonos, parenkant skirtingas medžiagas, spalvas (asfalto, trinkelio ir akmenų dangos). Greta takų išdėstyti minimalistinės stilistikos, natūralių, ramių spalvų lauko suolai. Esamiems mažosios architektūros objektams (suolams, šviestuvams ir kt.) reikia renovacijos. Ežero krantas sutvirtintas akmens rieduliais, iš akmens luitų įrengti laipteliai – priėjimo prie vandens galimybė (1 e pav.). Į vakarinę parko dalį galima patekti pėsčiųjų tilteliu, iš supančios aplinkos išsiskiriančiu balta ažūrine tvorele bei originalia betonine danga, dekoruota iš nedidelių akmenų suformuotais trikampiais. Šioje parko dalyje yra medinės tautodailininkų skulptūros, kompoziciškai derančios su daugiamečiais medžiais. Kiek toliau yra monumentas kariams ir Antrojo pasaulinio karo karių kapinės. Tai parko memorialinis objektas. Šiaurinėje parko dalyje yra vila „Linksmoji“, kuri priklauso kultūros paveldo objektų kategorijai. Parko mažosios architektūros objektų atliekamos funkcijos: ergonominė (parko teritorijos pritaikymas ramiam pasivaikščiavimui), estetinė kompozicinė (skulptūros formuoja parko erdvių vizualinius akcentus, nauji mažosios architektūros objektai yra stilistiškai vientisi), ekologinė (taikoma sveiko parko koncepcija: mažiau grindžiama, lauko baldai (suolai) išdėstomi ant vejos prie takų, naudojamos vietinės medžiagos, išskyrus asfaltą) bei vietos tapatumo sukūrimo ir išryškavimo (pvz., skulptūros interpretuoja savitus vietos bruožus – Tauras Česnulevičius savo kūrinių pavadino „Versmės“, kad primintų Druskininkų šaltinius, gamtos ir Dievo dovaną (Lankytinos..., 2011)) (Lentelė).

1 pav. Mažosios architektūros objektai tirtuose Lietuvos miestų rekreaciniuose želdynuose: Dauniškio ež. parko prieigos (a); originalios metalo skulptūros ir tipiniai lauko baldai bei žaidimų įrenginiai Alytaus Jaunimo parke (b, c, d); Druskonio ež. parko erdvės (e); rekreacinė „Grand SPA Lietuva“ sklypo zona (f) (nuotraukos R. Rimkevičiūtės ir L. Januškevičiaus)

Fig. 1. Objects of small architecture in the analyzed recreational greenery of Lithuanian towns: entry of Dauniskis Lake Park (a); original steel sculptures and typical outdoor furniture and playground equipment in Jaunimo Park in Alytus (b, c, d); spaces of Druskonis Lake Park (e); recreational zone of leisure and wellness center “Grand SPA Lietuva” in Druskininkai (f) (photos by R. Rimkevičiūtė and L. Januškevičius)

Apibendrinant surinktus duomenis apie mažąją architektūrą ir imant domėn tai, kad šiuo metu vyksta rekonstrukcijos darbai, negalima įvertinti viso mažosios architektūros objektų vaizdo, nes esantys objektai ne visi stilististiškai dera su naujai projektuojamais dėl jų esamos fizinės būklės (kai kuriuos reikia atnaujinti). Tačiau jau galima pastebėti teigiamus pokyčius – mažosios architektūros objektais (pėsčiųjų takais ir kt.) yra sujungiami Vijūnėlės tvenkinio ir Druskonio ežero parkai, formuojami vizualiniai, funkciniai, kompoziciniai ryšiai tarp jų.

Naujai suprojektuotą sveikatingumo ir poilsio centro Druskininkuose „*Grand SPA Lietuva*“ sklypo želdyną riboja V. Kudirkos gatvė ir M. K. Čiurlionio skveras. Želdyno teritorijoje galima išskirti dvi funkcines zonas: reprezentacinę ir rekreacinę.

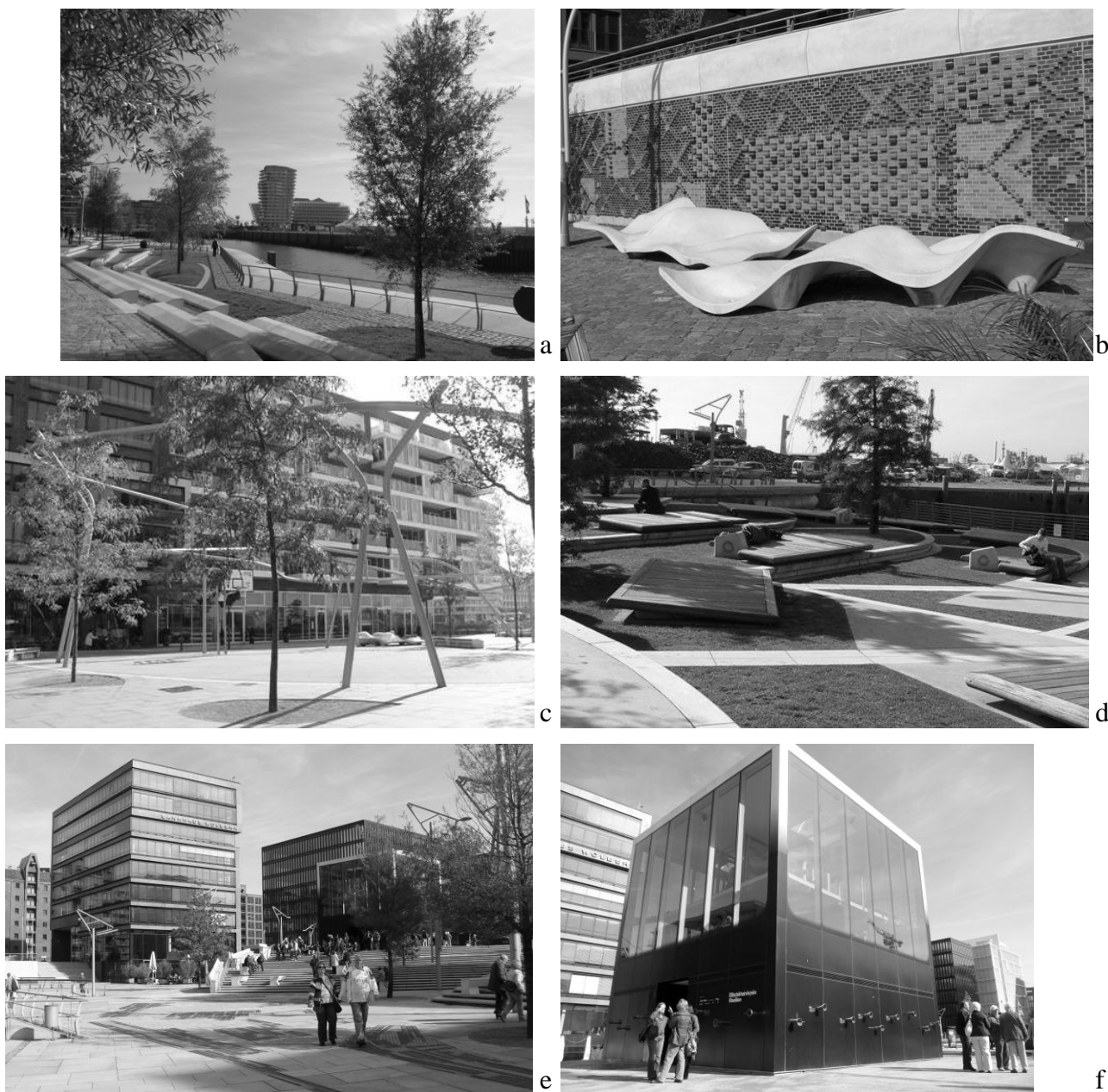
Reprezentacinės zonos funkcija išreiškiama medžiagiškumu bei formomis: apskritimo forma pabrėžiama takų, želdinių bei lauko baldų išdėstymu. Šios zonos kompozicijos akcentas – žymaus lietuvių kino, teatro ir televizijos aktorius ir režisierius D. Banionio figūra su knyga rankose ir šalia stoviniuojančia gerve. Kino ir teatro legenda vadinamas D. Banionis 2008-aisiais už nuopelnus ir istorinį indėlį Lietuvos kinui buvo pagerbtas „Auksine gerve“. Kaip teigia šio meno kūrinio autorius M. Junčys, iš čia ir kilo idėja šalia aktorius nutupdyti gervę (Naujienu..., 2011).

Rekreacinėje zonoje, kaip ir reprezentacinėje, dominuoja apskritimo, elipsės forma. Šios poilsio zonos kompozicijos centras – mineralinio vandens biuvetė, kurios paskirtis – mėgautis mineralinio vandens teikiamais malonumais – degustuoti skirtingas mineralinio vandens rūšis su galimybe prisėsti ir grožėtis šio želdyno aplinka (1 f pav.). Šios zonos mažosios architektūros objektai suprojektuoti, išlaikant stilistinį vientisumą, atsakingai parenkant mažosios architektūros objektų (takų, aikštelių dangų, lauko baldų, apšvietimo įtaisų, ūkinių įrengimų) medžiagas, spalvas, formas (Lentelė).

Viešųjų erdvių tvarkymo pavyzdžiai užsienyje ir jų mažosios architektūros objektų palyginimas su tirtų Lietuvos rekreacinių želdynų mažąja architektūra. Hafen miestas (Hamburgas, Vokietija) – tai didmiesčio dalies rekonstrukcijos ir konversijos pavyzdys, kai senas ir nenaudojamas uosto sandėlių rajonas konvertuojamas į visuomeninį, komercinį, gyvenamąjį kompleksą. Jame įrengta daugybė viešųjų erdvių: skverai, aikštės, promenados, bulvarai. Daugelis iš jų išsidėsčiusios Elbės upės pakrantėje. Iš pirmo žvilgsnio kiekviena viešoji rekreacinė erdvė su mažosios architektūros objektais yra unikali, išskirtinė, bet ryšys tarp atskirų erdvių yra aiškiai suvokiamas, nes juntama marinistinė jas jungianti tematika (neveltui daugelis iš jų simboliškai buvo pavadintos keliautojų vardais). Be to linijinių viešųjų erdvių mažosios architektūros objektai integruoja atnaujintą ir naujai interpretuotą istorinę uostų aplinkos urbanistinę struktūrą. Pavyzdžiui, Dalmannkai promenados laipteliai, palaispniui besileidžiantys link vandens keturiais apželdintais lygiais suvokiami tarsi krantinės apsauginės sienos, kurios buvo sugriautos per antrąjį pasaulinį karą (The birth of a city..., 2009). Kitas Hafen miesto viešasis erdves (Vasco da Gama aikštė, Magellan'o ir Marco Polo terasas bei Dalmannkai promenadą) jungiantis inžinerinis ir kartu mažosios architektūros objektas – aukštas cokolis, atsiradęs dirbtinai pakėlus Hafen miesto teritorijos lygį apsaugai nuo potvynių, darantis stiprų emocinį poveikį dėl savo vizualinės išraiškos, ryškių dekoratyvių formų ornamentikos. Tai lyg graffiti piešiniai perteikti senosiomis medžiagomis (panaudotos spalvotos plytos) (2 a, b pav.).

Vasco da Gama aikštė gyvenamųjų daugiabučių apsuptyje funkcionuoja kaip klasikinis skveras, kurio pagrindinis meninis akcentas – plastiška metalo konstrukcija, be estetinės, dekoratyvinės funkcijos atliekanti ir utilitarinę funkciją. Tai kartu ir krepšinio aikštelės stovas įmesti kamuoliui, ir apšvietimo įtaisas, vizualiai įrėminantis aikštės erdvę kartu su keletu medžių (2 c pav.).

Magellan'o ir Marco Polo terasų mažosios architektūros elementai suprojektuoti taip, kad kurtų jaukias, intymias erdves, kurios dar būtų ir daugiavertės. Todėl šios terasos žemėdamos link uosto funkcionuoja kaip mažos žiūrovų tribūnos. Ant jų yra įrengti lauko baldai su integruotu apšvietimu, suteikiančiu galimybę erdvės architektonines savybes suvokti ir tamsiu paros metu. Šių viešųjų erdvių mažosios architektūros objektų esminis skirtumas yra medžiagiškumas, Magellan'o terasose panaudoti betoniniai lauko baldai su išraiškingu, informacijos paviljonu, savo stilistika primenančiu didelį akvariumą, o Marco Polo terasos yra apželdintos su mediniais gultais-suolais (2 d, e, f pav.).

2 pav. Mažosios architektūros objektai Hafen miesto viešosiose erdvėse: Dalmannkai promenados suolai-„apsauginės sienos“ (a) ir suolai-„bangos“, kontrastingi esamai krantinės apsauginei sienai (b); Vasco da Gama aikštės erdvė (c); Marco Polo terasos (d); Magellan’o terasų bendras vaizdas (e) ir informacijos paviljonas-„akvariumas“ (f) (R. Rimkevičiūtės nuotraukos)

Fig. 2. Objects of small architecture in the public spaces of HafenCity: benches-“protective walls” (a) and benches-“waves” contrasting to existing protective wall of embankment (b) in Dalmannkai promenade; space of Vasco da Gama square (c); terraces of Marco Polo (d); overall picture of Magellan terraces (e) and information pavilion-“aquarium” (f) (photos by R. Rimkevičiute)

Dalmannkai promenada vizualiai-kompoziciškai, funkciškai ir semantiškai mažosios architektūros objektais (takų dangų sprendimu, dekoratyviniais objektais ir kt.) sujungia jau paminėtas viešąsias erdves. Šios pėsčiųjų alėjos akcentas – žalioji oazė: organiškos formos, artimos vandens bangavimui, medžiais apželdinti laipteliai.

Sukurta patogi infrastruktūra: pandusai, terasos, pėsčiųjų takai, mažosios architektūros objektų įvairovė ir originali išraiška bei gretimų teritorijų naudojimo būdai (gyvenamoji, komercinė, visuomeninė ir kt. funkcijos) užtikrina šių viešųjų erdvių socialinį gyvybingumą. Mažosios architektūros objektai šiose erdvėse atlieka ergonominę (erdvės pritaikytos pasivaikščioti,

keliauti bevariklėmis transporto priemonėmis, prisėsti, bendrauti, sportuoti, žaisti ir kt.; kai kurie objektai daigafunkciai), estetinę kompozicinę (mažosios architektūros objektai yra kontekstualūs, stilistiškai vientisi, kompoziciškai sujungia viešąsias erdves, sukuria jų kompozicinius centrus), ekologinę (naudojamos vietinės medžiagos, skatinama naudoti bevarikles transporto priemones) ir vietos tapatumo sukūrimo ir išryškavimo (mažosios architektūros objektai kuriami interpretuojant marinistinę tematiką ir panaudojant žinomus istorinės aplinkos artefaktus) funkcijas (Lentelė).

Palyginus Lietuvos ir užsienio viešųjų žaliųjų rekreacinių erdvių tvarkymo pavyzdžius galima teigti, kad Lietuvos rekreacinių želdynų mažosios architektūros objektai dažnai yra tipiniai (išskyrus dekoratyvinius meninius akcentus), monofunkciniai, tik iš dalies atlieka ergonominę, estetinę, vietos tapatumo sukūrimo bei ekologinę funkcijas. Šiuo požiūriu išsiskiria „Grand SPA Lietuva“ sklypo želdynas, kurio mažosios architektūros objektai yra stilistiškai vientisi, kontrastuodami formomis ir medžiagomis reprezentuoja poilsio ir sveikatingumo centro pastatą, sudaro galimybes trumpalaikiam poilsiui sklypo rekreacinėje zonoje, yra saviti gretimų rekreacinių erdvių kontekste ir kt. Analizuotas užsienio atvejis skatina mažosios architektūros objektus suvokti kaip daigafunkčius ir svarbius vietos tapatumo formavimui interpretuojant konkrečios vietos savitus fizinius ir dvasinius bruožus bei ekologiškos, kontekstualios, kompoziciškai, funkciškai ir semantiškai vientisos rekreacinės aplinkos kūrimo sąlygą. Iš tirtų Lietuvos rekreacinių želdynų pavyzdžių reikėtų išskirti Druskininkų miesto želdynus, kurie pabaigus renovacijos darbus, kaip sisteminis darinys (Druskonio ežero ir Vijūnelės tvenkinio parkų, Gydyklų parko, M. K. Čiurionio skvero, Grand SPA Lietuva“ sklypo želdyno ir kt. želdynų sistema, susieta žaliosiomis jungtimis) galėtų konkuruoti su užsienio viešosiomis erdvėmis.

Sociologinio tyrimo rezultatai. *Visuomenės (nespecialistų) apklausa* buvo siekiama išsiaiškinti visuomenės poreikius, jų nuomonę apie miestų parkų ir jų mažosios architektūros objektų funkcijas, objektų sudėtį, fizinę būklę ir kt. Tuo tikslu naudojant anketas buvo apklausta 60 respondentų. Šis skaičius nesiekiant rezultatų reprezentatyvumo žvalgomajam tyrimui atlikti yra pakankamas. Anketą sudarė *socialiniai-demografiniai* klausimai, *kontaktiniai* klausimai (susiję su domėjimusi parkais ir jų mažąja architektūra), *pagrindiniai* klausimai (apie parkų ir jų mažosios architektūros objektų funkcijas, objektų kiekio ir sudėties rodiklius, fizinę būklę) ir *baigiamieji* klausimai (apie mažosios architektūros objektų stilistinius ypatumus).

Daugumos respondentų nuomone, parkas – tai žmonių bendravimo, susitikimo ir poilsio erdvė (parko reikšmės socialinis aspektas) (27,1 %), miesto įvaizdį formuojantis veiksnys (parko reikšmės estetiškas aspektas) (22,9 %) bei mažina oro užterštumo lygį, sulaiko dulkes, triukšmą, gerina oro drėgmės režimą (parko reikšmės ekologinis aspektas) (21,4 %). Tačiau nespecialistai mažiau pasisako už tai, kad parkas sudaro prielaidas biologinės įvairovės (gyvūnų, augmenijos) apsaugai (5,7 %), išryškina pastatų architektūrą (9,4 %), yra investicijų traukos zona, padidinanti aplinkinių teritorijų ir nekilnojamojo turto vertę (7,8 %), bei turizmo plėtros veiksnys (5,7 %). Tai rodo nepakankamą parko funkcijų suvokimą (ypač ekologinės, estetiškos, ekonominės), tai lemia ir parko mažosios architektūros objektų funkcijų susiaurinimą vertinant mažosios architektūros objektus kaip parko optimalaus funkcionavimo sąlygą.

Tiriant rekreacinės veiklos įvairovę, dauguma respondentų teigė, kad apsilankę parke mėgsta tiesiog pasivaikščioti (47,5 %), mažiau – iškylauti su šeima ar draugais (19,2 %), važinėti dviračiu (17,2 %), sportuoti (10 %) ir t. t. Paklausti, ką norėtų veikti miesto parke, kokiuose renginiuose dalyvauti, nemažai respondentų pasisakė už ramų ir aktyvų poilsį, dalyvavimą kultūriniuose (plenerai, koncertai ir pan.) ar sporto renginiuose, buvo ir tokių, kurie sutiktų dalyvauti miestų parkų tvarkymo akcijose. Tai rodo, kad nerenovuotuose parkuose trūksta rekreacinės veiklos įvairovės: pradedant galimybe stebėti ir pažinti gamtą, apžiūrėti meno kūrinius, iškylauti gamtinėje aplinkoje ir baigiant įvairiais žaidimais, sportu, kultūriniais renginiais ir jų stebėjimu. Mažosios architektūros objektai šiuo atveju turėtų užtikrinti atskirų parko veiklos erdvių funkcionavimą. Tačiau taip nėra, nes mažosios architektūros elementų paprasčiausiai trūksta (prekybinių paviljonų, dekoratyvinių vandens telkinių, tiltelių, laiptų šlaituose, takų, apšvietimo įrenginių, šiukšlių dėžių,

lauko baldų, sporto ir žaidimų aikštelių įrenginių, informacinės sistemos elementų, meninių akcentų ir pan.) arba parke apskritai nėra (pvz., stoginių, pavėsinių ir kt.).

Paprašyti įvardinti, kokie mažosios architektūros objektai turėtų būti parke, respondentai daugiausiai akcentavo šias mažosios architektūros funkcines grupes: reljefo tvarkymo priemonių (takelių dangos, laipteliai, atraminės sienutės ir pan.), lauko baldų, ūkinių įrenginių (šiukšliadėžės), sporto ir žaidimų zonų įrenginių bei meninių akcentų. Nuomonės, kam parkas turėtų būti pritaikytas mažosios architektūros pagalba, pasiskirstė maždaug tolygiai: vaikų žaidimams (18,8 %), pasivaikščiojimui (21,9 %), žiūroviniams kultūros renginiams (15,2 %), aktyviam sportui (13,8 %), pramogoms ir ramiems žaidimams (14,3 %), augalijai ir gyvūnijai pažinti (16,1 %). Esamų mažosios architektūros objektų fizinę būklę Lietuvos parkuose, respondentai įvertino kaip patenkinamą (55,6 %) bei blogą (44,4 %).

Vertinant mažosios architektūros objektus stilistiniu aspektu, respondentams buvo priimtinausios geometrinės, minimalistinės bei tradicinės (61,1 %) formos. Tai rodo respondentų norą, kad nauji mažosios architektūros objektai parkuose išliktų tos pačios stilistinės krypties kaip esami, tačiau įvertintų vietos tapatumo sukūrimo ir išsaugojimo būtinybę interpretuojant tradicinės architektūros formas. Respondentams priimtinausia mažosios architektūros objektų medžiaga – medis (48,1 %), spalvos – pastelinės (50 %) arba polichrominės ir kontrastingos (46,3 %). Tai vėlgi rodo vietinių medžiagų prioritetą kuriant mažąją architektūrą; jaukumo, ramybės, atsipalaidavimo arba priešingai aktyvumo, jėgų atgavimo, fizinės galios stiprinimo ir pan. potyrių poreikį.

Apibendrinimas

Apibendrinus tyrimų rezultatus, galima teigti, kad renovuojant ir naujai projektuojant Lietuvos rekreacinių želdynų mažąją architektūrą ir siekiant želdynų socialinio gyvybingumo svarbiausi mažosios architektūros objektų kūrimo funkciniai kriterijai turėtų būti ne tik ergonomiškumas (želdynų pritaikymas įvairiai rekreacinei veiklai), estetiškumas (kontekstualumas, stilistinis vientisumas, objekto masteliškumas, kompozicijos proporcingumas, originalumas, formos savybės ir kt.), bet ir ekologiškumas, vietos tapatumo sukūrimas ir išsaugojimas bei sistemiškumas. Taip pat siektina mažosios architektūros objektų savybė – daugiafunkciškumas, kuris leistų objektą pritaikyti daugiau nei vienai funkcijai (pvz., lauko baldas – šviestuvai, meninis akcentas – žaidimų ar sporto įrenginys ir pan.).

Mažosios architektūros objektai Lietuvos rekreaciniuose želdynuose, lyginant su užsienio pavyzdžiais, ne tik visiškai neatlieka minėtų funkcijų (trūksta kontekstualumo, stilistinio vientisumo, kompozicinio harmoningumo, savitumo ir kt., žaliosios viešosios erdvės pasižymi monofunkciškumu ir pan.), bet jų apskritai trūksta. Tuo tarpu visuomenės poreikiai yra įvairiapusiai ir skatina kraštovaizdžio architektus galvoti apie rekreacinių želdynų pritaikymą mažosios architektūros objektų pagalba ne tik ramiam poilsiui, bet ir sportui, žaidimams, kultūriniais meniniams renginiams, žmonių bendravimui, aplinkos ir jos reiškinių pažinimui ir kt.; kurti mažosios architektūros objektus suvokiant juos kaip vietos vizualinio atpažįstamumo, savitumo ir bendruomeniškumo jausmo formantą, siekiant tradicijų ir šiuolaikiškumo dermės bei respektuojant unikalius konkrečios vietovės fizinius ir dvasinius bruožus.

Kitas svarbus aspektas projektuojant mažosios architektūros objektus – ekologiškumo kriterijaus tenkinimas įrengiant lietaus ir potvynių vandens surinkimo ir natūralaus valymo sistemas, išsaugant ekologiškai vertingus vandens telkinius, panaudojant alternatyvius energijos gamybos šaltinius, naudojant perdirtas medžiagas arba panaudojant naudotas medžiagas dar kartą (antrinis medžiagų panaudojimas), mažinant kietos dangos plotą ir pan.

Sistemiškumo kriterijus turėtų būti tenkinamas įvertinant viešųjų žaliųjų erdvių sujungimo į vientisą sistemą mažosios architektūros objektų pagalba poreikį ir galimybę. Tai galėtų būti įgyvendinta projektuojant mažosios architektūros objektus ne tik vienam parkui, skverui ar alėjai, bet suvokiant šias erdves kaip sisteminių darinių ir parengiant mažosios architektūros objektų

konceptinius siūlymus erdvių visumai, kuri mažosios architektūros objektų pagalba būtų siejama funkciniais, kompoziciniais ir semantiniais ryšiais.

Literatūra

1. Bell S. *Design for outdoor recreation*. London, 2008.
2. Bučas J. Plėtros idėjų ambivalentiškumas urbanistikoje. *Subalansuotos plėtros idėjų raiška architektūroje ir teritorijų planavime. Mokslinių straipsnių rinkinys*. Kaunas, 2009. P. 47–51.
3. Bučas J. XXI a. miestas: aplinkosaugos aspektas. *Pažangioji statyba. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas, 2008. P. 27–42.
4. *Communication towards a Thematic Strategy on the Urban Environment* (COM(2004) 60 final). Brussels: European Commission, 2004.
5. Deveikis S., Deveikienė V. Urbanistinė ekspansija ir miesto želdynai. *Subalansuotos plėtros idėjų raiška architektūroje ir teritorijų planavime. Mokslinių straipsnių rinkinys*. Kaunas, 2009. P. 118–134.
6. Džervienė V. Jaunimo parkas. 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ams.lt/aplinkosauga/index.php?Lang=34&ItemId=31821>.
7. *Europos urbanistikos chartija*. Strasbourg, Council of Europe, 1993.
8. Jakovlevas-Mateckis K. Miesto želdynų problemos ir jų socialinė paskirtis. *Urbanistika ir architektūra*, 1(30), 2006. P. 3–14.
9. Kamičaitytė-Virbašienė J., Gražulevičiūtė-Vileniškė I. Istoriniai Lietuvos dvarų sodybų želdynai: kraštovaizdžio architektūros kūriniai ir paveldosaugos objektai. *Kūrybos erdvės*, Nr. 12. Šiauliai, 2010. P. 38–51.
10. *Landscape Architect's Portable Handbook*. McGraw-Hill, New York, San Francisco, 2001.
11. Lankytinos vietos: pažinkime kitokius Druskininkus. 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.spauda.lt/history/lith/druskininkai.htm>.
12. Lietuvos Respublikos Seimas. *Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas Nr. X – 1241*. 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc?p_id=301807&p_query=&p_tr2=.
13. Naujienų portalas alfa. *Banionio skulptūra Druskininkuose*. 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.alfa.lt/straipsnis/10363067/Lietuvos.pajuryr.ir.Druskininkai.svencia.kurortu.sezono.atidaryma=2010-05-29_07-53/.
14. *The birth of a city: HafenCity Hamburg*. Hamburg, 2009.
15. Turner T. *City as Landscape: a Post Modern View of Design and Planning*. London, 1996.
16. Turner T. *Landscape planning and environmental impact design*. London, 2003.

Objects of Small Architecture as Condition of Social Viability of Urban Recreational Greenery

(Received in January, 2012; Accepted in March, 2012; Available Online from 23th of April, 2012)

Summary

Objects of small architecture in areas of urban recreational greenery are the main condition of their social viability. There is a lack of objects of small architecture in the areas of Lithuanian urban recreational greenery. They are poorly maintained and unrenovated. New objects are often standard, without taking into account aspects of contextuality and specificity, ecological requirements properly. The aim of the article is after comparison of management models of Lithuanian and foreign public green spaces and assessment of society needs to establish design criteria of objects of small architecture in urban recreational green spaces important to their social viability – optimal usage and harmonious spatial expression.

Comparing Lituanian and foreign examples of management of green recreational spaces it can be stated that areas of Lithuanian recreational greenery are more mono-functional. Objects of small architecture mainly perform utilitarian functions, but lack contextuality, stylistic integrity, compositional harmony, identity, hardly meet ecological requirements. Foreign examples distinguish by contextuality, identity, compositional coherence and multi-functional and systemic design solutions of objects of small architecture.

Analysis of society needs shows that objects of small architecture in public green spaces have to ensure variety of recreational activity. There should be playgrounds for children, places for a walk, cultural events, sports, entertainment, exhibitions, cognition of nature and etc.

All in all, it can be stated that the most important design criteria of objects of small architecture in urban recreational green spaces have to be both ergonomic-utilitarian, aesthetic (contextuality, stylistic integrity, proportionality and scale of the objects, originality, etc.) and ecologic (installation of natural systems of storm and flood water collection and purification, preserving ecologically valuable water, using alternative energy sources, recycled or

reused environmentally friendly materials, reducing hard surface area and so on), creation and protection of place identity (understanding objects of small architecture as element of place visual recognition, identity and sense of community, considering harmony of tradition and modernity and unique characteristics of specific area), multifunctionality and systematicity (developing conceptual proposals of objects of small architecture for a whole system of spaces).